

Je čas za spremembo vaših osebnih financ?

marja.milic@finances.si • Marja Milič

Kriza je povzročila, da so se nekatera pravila v osebnih finančah spremenila; da boste v koraku s časom, smo preverili, kaj vse je zdaj morda bolje početi drugače

FOTO: Shutterstock

Kaj Slovenci počnemo drugače

»Mi se nismo spremenili, spremenili so se vlagatelji,« pravijo finančni svetovalci, ki smo jih vprašali, ali so se njihovi nasveti med krizo kaj spremenili ali prilagodili. In kako danes Slovenci upravljajo svoj denar?

Ne tvegajo več toliko kot včasih

Danes drugače dojemamo naložbena tveganja kot pred krizo. V povprečju so ljudje precej manj naklonjeni sprejemanju večjega tveganja, zlasti v delniške naložbe, pravi Tadej Jerman iz BDP Indegra.

Varnost je na prvem mestu

Išče se predvsem varnost oziroma naložbe z vnaprej zagotvlje-

nim fiksnim donosom, kot so depoziti, priljubljeni so produkti z garancijo v ozadju. Ljudje iščejo bolj dolgoročne nasvete s poudarkom na varnosti.

So bolj skromni, preudarni in previdni

Na splošno so ljudje previdnejši, pomemben postaja vsak prihranjen evro, zahtevajo več razlage, bolj težijo k zaščiti, v zvezi z donosnostmi so manj zahtevni in manj pričakujejo, opaža Alenka Recelj iz NLB. Za dokončno odločitev si vzamejo precej več časa. Ne odločijo se takoj, ampak na posvet pridejo večkrat, preden sprejmejo končno odločitev. Raven zaupanja je precej nižja, saj se je veliko vlagateljev v zadnjih letih opeklo, kar zadeva donose,« dodaja Jerman.

Pravila so zato, da jih kršimo, velikokrat slišimo. In marsikdo je to načelo v preteklosti pridno upošteval. Denar je recimo usmerjal izključno v eno regijo ali delnico, najemal posojila v drugi valuti, manično ves denar vlagal v zlato, nepremičnine, denarne piramide ... vse v upanju, da bo nagrajen z večjimi dobički ali manjšimi izgubami. In prav zato, da kdaj preveč ne zaidemo s poti, so tudi v osebnih finančah splošna pravila oziroma tako imenovana »pravila palca« (rules of thumb, angl.). Finančni strokovnjaki pravijo, da takšnih pravil sploh ne bi smelo biti, saj je finančna analiza vsakega posameznika odvisna od njegovega položaja in življenjskih okoliščin. A vseeno »pravil palca« ne smemo zanemariti. So se pa ta zaradi krize kar precej spremenila. Poglejmo.

1. Varnostna rezerva od tri do šest mesečnih plač

Ljudje potrebujejo kar nekaj časa, da privarčujejo recimo šest mesečnih plač. Če plača v povprečju znaša tisoč evrov, bi varnostna rezerva morala biti najmanj šest tisoč evrov. Da bi zbrali toliko denarja v letu dni, bi morali mesečno dati na stran 500 evrov oziroma kar pol plače, kar skoraj ni mogoče. Če pa bi mesečno nalagali 100 evrov, bi za oblikovanje varnostne rezerve potrebovali kar pet let. Pol manj časa bi potrebovali za minimalno rezervo, torej da bi privarčevali znesek v vrednosti treh plač.

Posodobljena različica pravila pravi, da je bolj smiselno ustvariti varnostni sklad v višini življenjskih stroškov, in ne mesečnih plač. Pri tem je treba upoštevati vse položnice, vključno z oceno stroškov ob morebitni izgubi službe ali daljše bolniške odsotnosti z dela. Ob tem imejte v mislih, da je zaradi krize tudi v pol leta težko dobiti delo. Kolikšna naj bo torej denarna rezerva? Primerna številka naj temelji na dejanskih življenjskih stroških. Kolikšni so ti, pa ve vsak posameznik zase. Denar,

Bolj smiselno je ustvariti varnostno rezervo v višini življenjskih stroškov kot pa mesečnih plač.

namenjen za varovalko, mora biti vedno na voljo, a vseeno poskrbimo, da ustvarimo donosnost, ki presega letno stopnjo pričakovane inflacije.

2. Vsak mesec 10 odstotkov od plače za varčevanje

Ameriški strokovnjaki niso povsem prepričani, ali je to pravi odstotek, saj ne upošteva pomembnih stvari, kot so finančni položaj posameznika, ocene potreb ob upokojitvi, čas, ki je na voljo za varčevanje, spremembe v dohodku ... Odstotek bi se torej moral prilagajati omenjenim dejavnikom. Ne glede na to pa pravilo ne more škoditi, saj spodbuja ljudi k varčevanju. Bolje 10 odstotkov od plače kot nič.

3. 100 - leto starosti = delež delnic v portfelju

Delež delnic ali delniških naložb v portfelju posameznika mora biti tolikšen, kot je razlika med 100 in starostjo vlagatelja. Če si star 30 let, bi ob upoštevanju tega pravila moral 70 odstotkov denarja vložiti v delnice in delniške sklade, razliko pa v obveznice.

Pravilo je preživeto, so sklenili ameriški finančni strokovnjaki. Življenjska doba se daljša in ljudje živijo še 20 let in več po tem, ko se upokojijo. Zato morajo v času delovnega življenja ustvariti čim večjo rast, sicer bo njihov denar, namenjen za pokojnino, zažrla inflacija in bo realno vreden manj. Tudi po tem, ko se upokojimo, bi del denarja morali vložiti v naložbe, ki vsaj pokrivajo inflacijo. Kakorkoli, to pravilo vlagatelje spomni, da je portfelj treba prilagati starosti. Varčevanja za pokojnino se je treba lotiti čim prej. Nekateri pravijo, da že od zibelke.

4. Ne kupuj nepremičnino za več kot 2,5-kratnik letnega dohodka

Za stanovanje, ki si ga po tem pravilu lahko privoščimo, če je naša povprečna plača tisoč evrov na

So prestrašeni in celo resignirani

Ljudje so čedalje bolj prestrašeni, nekateri celo toliko, da so izgubili zaupanje v celoten sistem. Kar nekaj naših strank je storilo celoten finančni načrt, vsa riziko zavarovanja, varčevanje za pokojnino, otroke, tudi vse naložbe. In ob tem se niso ozirale na posledice, kot so visoki stroški pretrganja, opaža Mitja Vezovišek iz Individe.

Več upravljanja likvidnosti

Ljudi najbolj zanimajo konkretne rešitve pri dnevnem ali mesečnem upravljanju likvidnosti. Gre predvsem za nasvete s področja osebnega oziroma družinskega proračuna v smeri

analize finančnih navad ter konkretnih rešitev, kako prilagoditi izdatke zmanjšanim prihodkom, opaža Vezovišek.

Različno zanimanje za nasvete

Ljudje se na splošno precej manj odločajo za nasvete na področju osebnih financ. V času rastočih tečajev pa so samoiniciativno prihajali in v valu optimizma množično vlagali v bolj tvegane naložbe, predvsem delniške vzajemne sklade, opaža Jerman. Vse pa ni tako črno. Čedalje več mlajših se vse bolj zaveda pomena varčevanja in so za nasvet finančnega strokovnjaka pripravljene tudi plačati, dodaja. V NLB je zgodba nasprotna. Tam opažajo, da stranke v zadnjem letu intenzivneje razmišljajo o osebnih finančah kot pred krizo.

→ mesec (12 tisoč evrov na leto), bi lahko odšteli največ 30 tisoč evrov. Hitri pregled po spletni strani nepremicnine.net pokaže, da za ta denar v recimo prestolnici ne dobimo nič, ponudba pa je skopa tudi v drugih regijah. Če sta v gospodinjstvu dva, ki ustvarjata takšne dohodke (24 tisoč na leto) pa bi po tem pravilu lahko za nakup stanovanja namenila 60 tisočakov. Za takšen denar bi v prestolnici dobili garsonjero, veliko med 20 in 30 kvadratnih metrov ali kakšno manjše enosobno stanovanje. Po tem pravilu bi marsikdo ostal brez nepremičnine.

Koliko denarja torej zapraviti za dom po novem? Bolj kot plačo bi morali upoštevati cene najemnin. Če lahko najamete stanovanje za manj denarja, kot so tekoči stroški za obroke posojila in vzdrževanje nepremičnine, bi morda morali razmisliti o najemu, ne o nakupu, menijo ameriški finančni strokovnjaki. Povprečna najemnina dvosobnega stanovanja v velikosti recimo 60 kvadratnih metrov je 10 evrov za kvadrat meter. Če je obrok za posojilo višji od 600 evrov na mesec, je po tem pravilu bolj smiselna najem stanovanja kot nakup, še menijo Američani. Vseeno pa je dobro k temu njihovem novemu razmišljanju dodati opozorilo, da kot najemnik pač nikoli ne postaneš lastnik nepremičnine. Skratka, vse vidike je treba dati na tehtnico, sploh če je razlika med najemnino in obrokom majhna.

5. Višina pokojnine med 70 in 80 odstotki plače

Kriza je ugriznila tudi pokojnine. Te se ne usklajujejo več z življenjskimi stroški oziroma plačami, nekaterim se celo nižajo. Ne sprašujmo se več, ali bo pokojninski sistem ob naši upokojitvi zagotovil pokojnino na ravni plače, ki smo jo prejeli, ko smo bili delovno aktivni, ampak koliko moram dodatno privarčevati za udobno življenje v zlatih letih.

Pokojnina ne bi smela biti strogo vezana na plačo, ki smo jo dosegali v času, ko smo bili delovno aktivni. Načrtovati jo moramo tako, da upoštevamo pričakovano življenjsko dobo, inflacijo, zdravje, porabo. Manj porabijo tisti, ki sedijo doma in gledajo televizijo, več pa tisti, ki so aktivni. Upoštevati je treba, da v pokoju živimo najmanj 20 let in da imamo lahko v teh letih precej energije in želje po raziskovanju, preizkušanju novih reči. Zato je treba raven pokojnine načrtovati dovolj zgodaj, da ne ostane marsikatera želja le fantazija do smrti.

6. V pokoju porabite le štiri odstotke prihrankov na leto

Iz kupčka prihrankov, iz katerega financirate življenjske stroške v pokoju, lahko na leto dvi-

Ko se odločamo za nakup stanovanja, bi bolj kot svojo plačo morali upoštevati ceno najemnine.

gnete le štiri odstotke. Če imate privarčevanih 50 tisoč evrov, to pomeni, da lahko na leto iz kupčka vzamete le dva tisoč evrov (167 evrov na mesec). Ta formula se je izkazala za kar točno, so ugotovili ameriški finančni strokovnjaki. Seveda pa jo je treba tudi prilagoditi, če se okoliščine spremenijo.

7. Povprečna letna donosnost delnic je 10 odstotkov

Ustvarjeni minuli donosi niso zagotovilo, da bodo takšni tudi v prihodnje. Številka deset odstotkov temelji prav na podlagi povprečne donosnosti, ustvarjene na ameriških delniških trgih vse od dvajsetih let prejšnjega stoletja. V številnih analizah se pričakovanja o prihodnji donosnosti ameriških delniških trgov oblikujejo bližje ravni osmih odstotkov. Pri teh ocenah preteklih donosnosti, ki so izračunane na podlagi zelo dolgega obdobja, se upošteva, da vlagatelj ni aktivno trgoval. To pa, kot vemo, v praksi ne drži. Ko se razmere na trgu zaostrijo, veliko vlagateljev v paniki proda naložbe, češ da se bodo na borzo vrnili, ko se razmere umirijo. V pričakovani donosnosti prav tako ni upoštevanih davkov niti stroškov. Če vse to upoštevamo, je povsem mogoče, da je dejanska ustvarjena donosnost krepko nižja od povprečja.

8. Zavarovalno kritje za smrt mora biti petkratnik letnega dohodka

To pravilo je treba gledati z vidika osebe, ki sklepa življenjsko zavarovanje in ustvarja pomemben delež družinskih dohodkov. Če je mesečni dohodek tisoč evrov, bi po tem pravilu morale biti kritje za smrt najmanj 60 tisoč evrov. To pa je pravzaprav primerno zgolj za enostarševsko družino, torej enega starša z dvema otrokoma. Več kritja bi morala imeti večja družina in manj pari, so ugotovili ameriški finančni strokovnjaki. Koliko kritja bi torej morali imeti? To mora biti takšno, da za dovolj dolgo obdobje pokrije stroške, ki jih ima družina ob izpadu dohodka člana, in ne sme biti vezano zgolj na dohodek. V ta kontekst sodijo recimo odplačevanje posojil, stroški vzdrževanja otrok ter finančna zaloga za nepričakovane izdatke.

9. Državne obveznice so najbolj varna naložba

Ta trditev ni več samoumevna. Čeprav je verjetnost, da gre država v bankrot, praviloma majhna, pa sta svetovna gospodarsko-finančna kriza ter zlasti dolžniška kriza evrskega območja dokazali, da pravzaprav v resnici ni tako zelo majhna. Najlepši primer tega je odpis dolga grške države v lasti zasebnih imetnikov obveznic.